

Rusya ve Azerbaycan ile müzakerelerde hedefler tutmadı

Boşa çıkan hesaplar

Oğuz TÜRKİYILMAZ
MMO Enerji Çalışma Grubu Başkanı
oguz.turkiyilmaz@mno.org.tr

Türkiye'nin hızla artan, 2011 yılında 10 milyar metreküp artışla rekor kıran doğalgaz ithalatında; birinci sırada Rusya yer alıyor. Rusya'dan gelen gazın 14 milyar metreküplük bölümü Ukrayna-Romanya-Bulgaristan güzergahını takip eden boru hatları üzerinden; biri 6 milyar metreküp/yıl, diğeri 8 milyar metreküp/yıl olan iki ayrı sözleşmeyle alınmaktadır. Bu sözleşmelerden yıllık 6 milyar metreküp kapasiteli olanın süresi 2011 sonunda sona ermekteydi. Özel sektör kuruluşlarının sözleşmenin uzatılmaması ve kendilerine devir edilmesi taleplerini, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın (ETKB), "Bu sözleşmenin BOTAS tarafından uzatılmayacağı ve özel sektöre devredileceği" yolundaki açıklamaları ve kasım ayındaki sözleşmenin 31 Aralık 2011 tarihi itibarıyla sona erdirildiği açıklaması izledi. Daha sonra, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) bu sözleşmenin kendilerine devredilmesini isteyen şirketlerin, satıcı Gazprom ile yapacakları sözleşmeleri ibraz ederek ithalat lisansı için başvurularını istedi. Çok sayıda şirketin EPDK'ye başvurmasına karşın, Gazprom'un hiçbir özel şirketle anlaşma yapmaması sonucu, sözleşme özel sektöre devredilemedi.

Ağır kış koşullarında 6 milyar metreküplük arzın başka kay-

naklardan hemen sağlanamayacağını, yetkililer ancak yumurta kapağına dayanınca idrak etti ve Aralık ayının son haftasında koşa koşa Moskova önlerine dayandılar. Gazprom ve Rus yönetimi de kartlar ellerinde olarak, ETKB yetkilileri ile masaya oturdular. Görüşmeler sonucunda feshedilen anlaşma geçici olarak kısmi bir miktar üzerinden bir yıl daha uzatıldı. Rusya'nın "bu alicenap davranışı" karşılıksız kalmadı. Türkiye, Güney Akım Projesi'nde, Rusya'yı Karadeniz tabanında boru hattı geçişlerinde Ukrayna'ya bağımlılığından kurtaracak bir adım attı ve bu boru hattının, Karadeniz'de Türkiye'nin münhasır ekonomik bölgesinden geçişine izin verdi.

İktidar çevrelerinin Rusya görüşme ve anlaşmaları ile ilgili açıklamalarına bir bakın, sizce bu işten kim kazançlı çıktı dersiniz? Gazprom'un AB'deki alıcılarına da yaptığı sınırlı bir indirimin, Türkiye'ye de verilmesini "zafer" olarak niteleyenler bile oldu. Etkili ve yetkili özel sektör sözcüleri, "Rusya'dan devralacağımız 6 milyar metreküplük sözleşme bize yetmez, Cezayir'le 2013'te bitecek 4 milyar metreküplük LNG sözleşmesi de bize devir edilsin" diyor. Spot LNG ithalatı yapmak üzere lisans alan şirket sayısının 30'a ulaştığına bakacak olursanız, gaz ithalatının özelleştirilmesini neden savundukları ortaya çıkar. Evet, Rusya'dan 6 milyar metreküp ithalat hakkını devralmak isteyenlerin hevesi bir başka bahara kal-

Rusya'dan gaz sağlayan bir hattın özel sektöre devredilmesi yönündeki beklenti gerçekleşmeyince bu ülkenin Güney Akım Projesi'nin izin verildi. Karşılığında idareten bir gaz alımı yapılması kararlaştırıldı. Azerbaycan'ın girişimleri ise kendi çıkarlarını koruyor. Gaz konusunda dışa bağımlılık perçinleniyor, hükümetin elektrik üretimindeki doğalgaz payını yüzde 30'ların altına düşürme hedefi hayal olarak kalıyor.

dı, ama vazgeçtiklerini sanmayın. Gazprom hemen olmasa da bir süre sonra, "en fazla müsaadeye mazhar özel şirketleri" seçecek ve "İthalat lisansı verin" diyerek, bu şirketleri EPDK'ye gönderecektir. Öte yanda Gazprombank'ın da Gazprom'un yanı sıra Türkiye doğalgaz sektörüne girmek istediği, BOTAS'ın ithalat sözleşmelerinden birini devralan şirketlerden biriyle ortaklık görüşmelerine başladığı haberleri de basında yer aldı.

Azerbaycan'dan atak

Yılın son aylarında Azerbaycan'ın ulusal şirketi SOCAR'ın ataklarına da tanık olduk. SOCAR özelleştirmede edindiği PETKİM'in tüm hisselerine sahip oldu ve PETKİM bünyesinde 5 milyon ton/yıl kapasiteli yeni bir rafineri yatırımına başladı.

Azeri gazını Türkiye üzerinden Avrupa'ya ve diğer ihrac pazarlarına ulaştırmayı öngören Transanatolia Projesi için Türkiye ile anlaşmalar imzalandı. Bütün bunların Azerbaycan açısından önemli kazanımlar olduğu açık. Transanatolia Projesi ile Azerbaycan ürettiği gazı daha iyi şartlarda pazarlama imkanı bulabilecek. Bu anlaşma ile Türkiye

de Azerbaycan'dan ilave 6 milyar metreküp gaz alabilecek. Bu anlaşma BOTAS'ın mevcut boru hattı şebekesinin kullanımını ve gerekirse yeni yatırımlarla güçlendirilmesini öngörüyor.

BOTAS tekeli olmalı

Bu noktada, bir adım daha ileri atılmalı; ülkemizin egemenlik haklarını ve iletimdeki BOTAS tekeli zaafa uğratabilecek olan hiçbir uluslararası projeye izin verilmemeli. Ulusötesi şirketlere verilecek boru hattı tesis ve işletme hakları, ileride ülkenin egemenliğine müdahale nedenlerini de doğurabilir. Bu nedenle, Nabucco Anlaşması da tekrar ele alınarak iptal edilmelidir. BOTAS ortak da olsa, başka bir devlete, o devletin ulusal ve çokuluslu kurumlarına ve ulusötesi şirketlere, ülke toprakları üzerinde boru hattı tesis ve işletme hakkı verilmemelidir. Başka ülkelerdeki üreticilerin gaz ve petrolü, ülke çıkarlarına uygun olması ve ETKB ve BOTAS'ın uygun görmesi halinde, taşıma ücreti karşılığında mevcut ulusal

gaz ve boru şebekesi üzerinden taşınabilir. Ancak Türkiye, taşıyacak gaz ve petrolün kayda değer bir bölümünü de tercihli ticari şartlarda satın alma ve ulusal ihtiyaçların karşılanmasında kullanmanın yanı sıra ihrac etme imkanına da sahip olmalıdır.

Bu yaklaşımla, Rusya'nın deniz dibinde daha uzun metrajda boru döşenmesini öngören, yüksek maliyetli Güney Akım Hattı yerine Mavi Akım Boru Hattı'na yeni kapasiteler eklemesi ve fazla gaz arzını BOTAS'ın ulusal iletim şebekesi üzerinden ihrac pazarlarına iletmek de söz konusu olabilir.

Bağımlılıkta son nokta

228.4 milyar kilovat saate (kWh) ulaşan 2011 elektrik üretimi içinde kaynaklar yönünden 102.1 milyar kWh ve yüzde 44.7'lik payla doğalgaz ilk sırada yer alıyor. Kurulu güç açısından ise 2011 sonu itibarıyla doğalgaz santralleri, 16 bin 820.5 megavat (MW) kapasite ile hidrolik santrallerden sonra ikinci sırada geliyor.

DOĞALGAZ SANTRALLAR

YATIRIMIN DURUMU	KURULU GÜÇ (MW)
FAAL DURUMDA	16 820.50
YATIRIM AŞAMASINDA	8 549.10
LİSANS ALMA AŞAMASINDA	25 740.06
TOPLAM	51 109.66

(KAYNAK:EPDK-EÜAŞ)

TOPLUMSAL BAKIŞ

Kemal ULUSALER
EMO Enerji Çalışma Grubu Üyesi

Patınaj!

Kış tam anlamıyla soğuk yüzünü gösterdi. Bu yazının kaleme alındığı günlerde yurdun dört bir tarafı kar örtüsü altında olup tüm Anadolu buz kesmiş vaziyetteydi. Televizyonlarda sürekli kayan, patınaj yapan araç görüntüleri... Sadece araçlar mı? Yeni yılla birlikte önce Eskişehir’de ESGAZ, doğalgaz kesintileri ile geliyorum diyen sıkıntının sinallerini verdi.

Arıza günlerce giderilemedi ve ESGAZ Genel Müdürü **Engin Ataman**’dan evlere şenlik bir açıklama geldi: **“Biz arızayı bir saatte giderdik, ama regülatör kendini kilitledi. Hiç kimsenin tahmin edemeyeceği bir şey.”**

Eskişehir’de ESGAZ günlerce patınaj yaptı durdu.

Fıkra’yı anlatmayacağım, zaten hemen herkes biliyor düşüncesindeyim. Hani şu ağa ile marabasının **“Biz bu pohnu neden yedik?”** fıkrası...

Hikayeye gelince, hepimiz biliyorsunuz, ama yine de anlatacağım. Türkiye kışa girmek üzeredir. Ülkenin enerjiden sorumlu bakanı Rusya Federasyonu’na **“Fiyatı düşürün yoksa yıl sonu bitecek olan Batı Hattı anlaşmasını uzatmayacağım”** diyerek rest çeker. Karşı tarafın eli kuvvetlidir ve doğal olarak bu resti görüp: **“Sen bilirsın”** deyiverir. Enerjiden sorumlu bakan piyasa hayramdır. Zaten kendisi de ekolden gelmektedir. **“Piyasa işi halleder”** der, çekilir köşesine. Aklınca hem kutup ayısına rest çekmiş, hem de piyasanın önünü açmıştır. Bu başarısından dolayı ne kadar sempati kazandığını düşünerek göğsünü şöyle bir şişirir, burnunu şöyle biraz daha havaya kaldırır. Ancaakk... Yıl bitmiş ve piyasa, yani özel sektör üzerine düşeni (!) yapmamış/yapamamıştır. Kış adamakıllı bastırmış, gaz tüketimi artmış, günlük 178 milyon metreküplerle tüketimde rekorlar kırılmaya başlanmıştır.

Önce başta İstanbul olmak üzere, Marmara ve Trakya’da basınç düşmeleri yaşanmış, elektrik kesintileri meydana gelmiştir. Borulardan yeterli gaz akmamaktadır. Rusya’ya rest çekilmiş, ABD’ye şirin görünmek için Füze Kalkanı Tesisi’ne Malatya’da yer gösterilirken, aynı zamanda da İran’a da dirsek gösterilmiştir. Doğal olarak İran da gaz konusunda dirsek göstermektedir. Enerjiden sorumlu bakan bu kış şartlarında patınaj yapmasını da ne yapsın? Apar topar bir zamanlar rest çektiği Rusya Federasyonu ile yeniden masaya oturmak zorunda kalmıştır. Tabii bu arada petrol fiyatları ve dolar artmış, Güney Akım’da Rusya’ya taviz olarak geçiş izni verilmiş, NABUCCO toprağa gömülmüştür. İşe bakın ki kimse **“Biz bu pohnu neye yedik?”** dememiştir. Tıpkı Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı’nda yenen kazıkta olduğu gibi...

Piyasalara gelince, onlar da kış şartları gereği (!) patınaj yapmaya başlamışlar ve topu regülatörlere (ESGAZ’ın yaptığı gibi...) BOTAŞ’a, basınç düşürecek kadar gaza yüklenen vatandaşa, hatta hatta soğuyan havalara atıp işin içinden sıyrılmaya peşindedir. Programı bile yapılmayan kesintiler, arızalar(!) hep birer doğal felaket olup, Takdir-i İlahi’nin işidir.

Bakanlık ve piyasanın özel aktörleri kol kola girmiş patınaj yapırlarken, vatandaş ne yapsın; o da evinde elektriksiz, battaniyesine sarılmış sinirlerine patınaj yaptırılmaktadır...

Ancak, bunca arızaya ve sonuçta ekonomik zararlara, hastalıklara, sinir bozukluklarına neden olan lastiği kabalık Bakan’dan ve önünü açmakla övündüğü piyasa aktörlerinden hesap sorma zamanıdır. Hasta ettiğiniz vatandaşa, işini aksatıp zarar verdiğiniz esnafa, eğitimini aksattığınız gençlere hem iktisadi hem de siyasi hesap vermeli, tazminat ödemelisiniz.

Hanidir yüksek enerji faturaları ile estirdiğiniz terör yetmemiş gibi, şimdi de arıza ve kesinti terörü... Nedir bu kış kıyamet günü vatandaşın sizlerden çektiği canını; yoksa siz Ergenekon Terör Örgütü müsünüz?

EPDK’dan lisans alıp, yatırımları süren doğalgaz santrallerinin kurulu gücü 8 bin 549.10 MW’dır. Başvuru, inceleme-değerlendirme ve uygun bulma aşamasındaki santrallerin kurulu gücü ise 25 bin 740.06 MW’dır. Bu santrallerin de lisans alması durumunda, lisans alıp yatırımı sürenlerle birlikte toplam 34 bin 309.16 MW kapasite ile bugünkü toplam kurulu gücün 3’te 2’si kadar ilave doğalgaz santrali kurulacaktır. Bu santrallerin gereksineceği yıllık gaz ihtiyacı ise yaklaşık 40 milyar metreküpü aşmaktadır. Bu durumda kurulması öngörülen yeni doğalgaz yakıtlı elektrik üretim santrallerinin gaz ihtiyaçlarının, hangi ülkeden, hangi anlaşmalarla, hangi boru hatlarıyla ve hangi yatırımlarla karşılanacağı ise merak konusudur.

İleride yeterli gaz temin edilememesi halinde, lisans sahibi kuruluşların; EPDK’dan almış oldukları lisansları “müktesep hak” olarak niteleyip, gaz arzından da ETKB’yi sorumlu tutup, “gaz arzının yetersiz olması nedeniyle elektrik üretimi yapamadıkları ve bu nedenle kazanç kaybına uğradıkları” gerekçesiyle hak iddia etmeleri halinde piyasanın şaşmaz savunucularının bu çarpıklığı da piyasa ekonomisinin gereği olarak öne sürmeleri halinde artık bu gelişmelere de şaşırılmamalıdır. Yeni ithal kömür ve doğalgaz santrallerinin

yaratacağı 51 bin 757.93 MW kapasite ile neredeyse mevcut toplam kurulu güç kadar, yeni ithal doğalgaz ve kömür yakıtlı santral tesis edilmiş olacaktır. ETKB ve EPDK’nın sorumlu olduğu bu tablo, Türkiye’nin genel olarak dışa bağımlılığını, özel olarak elektrik üretimindeki dışa bağımlılığını daha da perçinleyecektir. Bu bilgiler, ETKB’nin strateji belgelerinde yer alan, “elektrik üretiminde doğal gazın payını yüzde 30’un altına düşürme” hedefinin maalesef boş bir hayal olarak kalacağını ortaya koymaktadır.